

15.

foglalkozás

Tantárgyi integritás
komplex természet-
tudomány, földrajz,
biológia, matematika

Tantervi vonatkozás
Tájékozódás az időben:
a tanuló megérti a
Föld mozgásai és a
napi, évi időszámítás
közötti összefüggé-
seket; modellezi a Nap
és a Föld helyzetét a
különböző napszakok-
ban és évszakokban.
Élő környezetünk: A nö-
vények testfelépítése

**Természettudomá-
nyos megismerési
módszerek**

megfigyelés

leírás

összehason-
lítás

mérés

Mit készítsék elő?
földgömb, gyurmara-
gasztó, játékbábuk,
zseblámpa, íróeszközök,
csomagolópapír, tablet,
projektor, rajzszög, A4-
es fehér papírok, színes
post-it, mellékletek

FARKASNÉ NAGY KRISZTINA

Hová bújik éjjel a Nap?

2X45 PERCES TANÓRAI FELDOLGOZÁS

Miről szól ez a tanegység?

A Föld tengely körüli forgásának és következményeinek megismerése. Annak tudatosítása, hogy a nappalok és éjszakák hossza az év során folyamatosan változik. A változás állandóságának felismerése, megtapasztalása.

A gyerekek tudatosan figyeljék meg a napszakok változását és a napszakok közti különbségeket. Figyeljék meg az állatok és növények jellemzőit, viselkedését a különböző napszakokban.

ÁTTEKINTŐ VÁZLAT

1. Hová bújik éjjel a Nap?	30 perc
1.1 És mégis forog...	10 perc
1.2 Játsszunk mi is Napot!	10 perc
1.3 Naplemente	10 perc
2. Éjjelünk-nappalunk	60 perc
2.1 Virágóra	25 perc
2.2 Amikor a kis állatok elfáradnak	30 perc
2.3 Hová bújik éjjel a Nap?	5 perc
Összesen:	2×45 perc

Előkészületek

A foglalkozás megtartásához szükséges eszközök előkészítése. Mivel egyes bemutatókhoz sötét helyiségre van szükség, így győződjünk meg arról, hogy a tanóránk időpontjában elég sötét van-e a tanteremben. Szintén fontos a digitális eszközök működőképességének (wifi-elérhetőség, akkumulátor töltöttségi szintje) meggyőződni a foglalkozás előtt.

FELADATOK LEÍRÁSA

1. Hová bújik éjjel a Nap?

30
perc

10
perc

Mit akarunk elérni?

A gyerekek ismerjék meg a Föld tengely körüli forgását, és tapasztalják meg annak következményeit!

Tevékenységek

Animáció megtekintése, közös megbeszélés

Mellékletek

1.1. melléklet: kisfilm

1.1. És mégis forog...

A kisfilm segítségével a gyerekek megismerhetik a Föld forgását és annak következményeit. (csak ez a rész: 1'42" 4'35")

link: <https://www.youtube.com/watch?v=OXXAPeJ3wG0>

Közös beszélgetéssel válaszolhatjuk meg a foglalkozás kiinduló kérdését: Hová bújik éjjel a Nap?

- Miért mondjuk, hogy a Nap útja látszólagos?
- Milyen szempontok alapján jellemezhető a Föld forgása?
- Milyen következményei vannak a Föld forgásának?
- Hogyan észleljük a mindennapokban a Föld forgását?

10
perc

1.2. Játsszunk mi is Napot!

Tevékenységek

Irányított megfigyelés tanári segítséggel.

Mire van szükségünk ehhez a feladathoz?

földgömb, gyurma-
ragasztó, bábuk,
zseblámpa

Modellezzük a Föld forgását a gyerekekkel együtt! Világítsuk meg az elsötétített teremben a földgömböt elemlámpával. Szemléltetésképpen gyurma-
ragasztó segítségével erősítsünk kis bábukat a földgömbre, hogy „látszódjon”, mikor van éjjel és nappal ott, ahol a bábuk „laknak”. A Nap szerepébe egymás után (vagy kis csoportokban) behelyezkedhetnek a gyerekek is.

Mi tapasztalható a „bábu életében” a Föld forgása során?

10
perc

1.3. Naplemente

Tevékenységek

Közös beszélgetés, élménymegosztás és kutatás az interneten.

Önálló, otthoni megfigyelés.

Mire van szükségünk ehhez a feladathoz?

tablet, íróeszközök, projektor

Mellékletek

Csontváry Kosztka Tivadar festményei

A naplemente megfigyelése évszázadok óta festők, költők, írók ihletője. Nézzük meg a gyerekekkel közösen Csontváry Kosztka Tivadar festményeit a megadott linkeken! ([link1](#), [link2](#))

Megfigyelés:

- Beszéljük meg a gyerekekkel, ki látott már naplementét? Mit tapasztalt?
- Hívjuk fel a gyerekek figyelmét arra, hogy a naplemente időpontja az év során folyamatosan változik. (A naponkénti különbség percekben mérhető.)
- Közösen keressük meg az interneten, hogy az adott napon mikor csodálhatjuk meg a naplementét!

Mit akarunk elérni?

A gyerekek ismerjék meg, miként alkalmazkodnak a növények és állatok a napszakokhoz, és hogy viselkednek az egyes napszakokban.

Tevékenységek

Virágóra készítése páros munkában

Mire van szükségünk ehhez a feladathoz?

tablet, íróeszközök, csomagolópapír; Linné virágóra nyomtatva vagy kivetítve, gyurma-ragasztó

Mellékletek

2.1.a Virágóra rajza

2.1.b [Virágóra fogalma](#)

2.1.c [Linné-féle virágóra](#)

Megfigyelés és leírás:

- Beszéljük meg a gyerekekkel, hogy a következő egy hétben egy táblázatba rögzítsék a naplemente időpontját!
- Rögzítsük a gyerekek füzetébe a megfigyelési szempontokat, segítsünk elkészíteni a kitöltendő táblázatot!
- Megfigyelési szempontok: időpont, naplemente képe, látványa, időkülönbség az előző naphoz képest, egyéb

Mérési, összehasonlítási feladatok a táblázat adataihoz:

- Milyen tendencia figyelhető meg a naplemente időpontjának változásában?
- Mennyi a különbség (percben) az egymás utáni napok között?
- A különbség növekszik-e vagy csökken?

Kiegészítő otthoni, önálló tevékenység:

Akinek van rá lehetősége, fotósorozatban is örökítse meg a következő hét naplementeit!

2. Éjjelünk-nappalunk

60
perc

Az órán azt figyeljük meg és hasonlítjuk össze, hogy az állatok és növények miképpen alkalmazkodnak a napszakok váltakozásához.

2.1. Virágóra

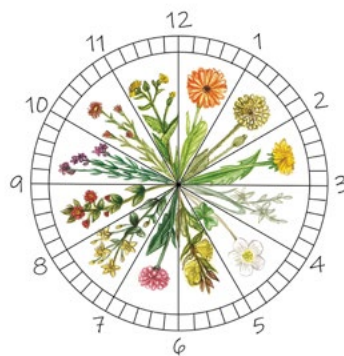
25
perc

A Nap elhelyezkedése az égbolton az órák múlásával folyamatosan változik, ez a Nap látszólagos járása. A Nap járása meghatározza életünk rendjét, folyamatait (pl. napkelte – reggeli; dél – amikor a legmagasabban jár a Nap az égen, ebéd, naplemente – lefekvés) A mai ember már jelentősen eltér ettől az időbeosztástól). De nemcsak az emberek, hanem a növények is alkalmazkodnak a Nap járásához (pl. máskor bontják ki a virágok a szirmaikat).

Ismertessük meg a diákokkal a virágóra fogalmát.

Vedd figyelembe!

Fontos hangsúlyosan kiemelni, hogy a valódi időt mutató virágóra elkészítése szinte lehetetlen feladat! A virágóra elkészítésével a cél, hogy a diákok rádöbbenjenek, hogy milyen másképpen viselkednek (pl. nyitják ki szirmaikat a virágok) a Nap égi útjához igazodva. Érezzék át, hogy a világ minden teremtménye érzékeli a nappalok és éjszakák váltakozását, és saját módján alkalmazkodik hozzá.

A virágóra elkészítése:

10
perc

A mellékletben található Linné virágóra mintájára egy csomagolópapírra rajzoljuk fel az óra körvonalait, beosztását.

Osszuk fel az osztályt 12 párra. Mindegyik pár a számukra kijelölt időszakban nyíló virágnak jár utána. Vagyis a Linné-féle virágórán található növények latin neve alapján keressék meg a növény magyar nevét és az adott virágot.

A virágokról jegyezzék fel a legfontosabb tudnivalókat a füzetükbe.

Megfigyelési szempontok: virág neve, család, a növény leírása, virágzata, élőhelye, felhasználása, egyéb, stb.

A párok rajzolják rá a virágot a virágórára!

A csoportok mutassák be, hogy milyen virágot rajzoltak a virágórába, illetve annak milyen jellemzőit ismerték meg!

3
perc

A kész virágóra kerüljön ki a táblára!

12
perc

Variáció

A Linné-féle növények helyett lehetnek – megegyezés szerint – ismert hazai növények is. Ne legyen hangsúlyos az óra (vagyis az időpont), ugyanis erre kevés adatot fognak találni a gyerekek, ráadásul keveredik a nyílás és a becsukódás időpontja, s a hajnali 4 óra és a délutáni 4 óra között sem tudunk különbséget tenni.

Biztathatjuk a gyerekeket arra is, hogy néhány növény (pl. pitypang, katáng, százsorszép) kinyílását és becsukódását ténylegesen figyeljék meg, s akár jelöljék egy papírból készített óralapon.

Tevékenységek

Állatok csoportosítása és összehasonlítása éjjeli aktivitásuk alapján.
Munkaforma: egyéni munka, csoportmunka, közös megbeszélés.

Mire van szükségünk ehhez a feladathoz?

tablet, íróeszközök, A4-es fehér papírok, gyurmaragasztó, rajzszög, könyvtári könyvek, tabletek

Melléklet

[éjjeli állatok listája](#)
(angol nyelvű)

2.2. Amikor a kis állatok elfáradnak

30
perc

Ismerkedjünk meg az állatok éjjeli szokásaival!

A diákok egy-egy cédulán kapják meg a feladatukat.

A diákokat két csoportra osztjuk: az egyik csoport tagjainak az éjszaka aktív, míg a másoknak az éjszaka pihenő életmódot folytató állatoknak kell utánanézniük. A könyvtári könyvek és a tabletek segítségével minden diák választ magának egy állatot, és egy A5-ös írólapra rövid jellemzést készít az állat éjszakai szokásáról.

Jellemzési szempontok:

- aktív-e az éjjeli órákban?
- ha igen, milyen tevékenységeket folytat, miért éjszaka teszi ezt?
- ha nem aktív, akkor hol, milyen módon, mennyi időt pihen az állat?

Ezután a két csoport tagjai összegyűlnek, és megvitatják, milyen előnyei, illetve hátrányai vannak az általuk összegyűjtött állatok életvitelének, hogyan alkalmazkodnak a nappalokhoz és éjszakákhoz.

Tevékenységek

A foglalkozáson tanultak összegzése: egyéni munka

Mire van szükségünk ehhez a feladathoz?

íróeszközök, színes post-it

2.3. Hová bújik éjjel a Nap?

A dupla órás foglalkozás utolsó 5 percét szánjuk a közös összegzésre. Kérjük meg a gyerekeket, hogy egy-egy színes cetlire írják fel: ők mit tanultak ma?

A színes papírokat felragaszthatjuk egy közös kartonra vagy a faliújságra.

Közös megbeszélés során a két csoport hasonlítsa össze a tapasztalatait: mik az előnyei és a hátrányai az éjszakai életmódnak, és gyűjtsék össze, milyen állatokkal ismerkedtek meg részletesebben!

Az óra végén mindenképpen köszönjük meg a gyerekek munkáját!

Variáció

A feladatok a csoport nagyságától függően variálhatók, és egyéni, páros, illetve csoportmunkában is megvalósíthatók!

Vedd figyelembe!

Az alkotó munka során (rajzolás, keresés, összehasonlítás, összegzés) a diákok hajlamosak a részletekben elmerülni, így mindig segítsük őket a helyes idő- és munkabeosztásban!

Felhasznált és ajánlott források

- A. A. Milne: Micimackó – Hová bújik éjjel a Nap? Töprengj Micimackóval sorozat. Egmont-Hungary Kft. 2008.
- <https://www.gardena.com/hu/elet-a-kertben/kerteszeti-magazin/a-viragora/> (Virágóra)
- <http://molnar-v-attila.blogspot.com/2014/05/novenyi-meteorologia.html>
- Tájak és a csillagos ég (kisfilm): https://www.mozaweb.hu/Extra-Videok-Miert_valtakoznak_a_nappalok_es_az_ejszakak-216493#relatedExtras
- Linné virágóra a mi földrajzi helyzetünkben: https://hu.wikipedia.org/wiki/Linn%C3%A9_vir%C3%A1g%C3%B3r%C3%A1ja
- Linné virágóra: <http://szepvilagunk.weebly.com/faacutek-viraacutegek/a-vilg-legszebb-rja>
- Váczy Kálmán: Carl Linné a természet rendszerezője Vallomásai műveiről. Stúdium Könyvkiadó, Kolozsvár, 1997. elérhető: <http://mek.oszk.hu/05200/05218/05218.pdf>
- Online növényhatározó: <http://novenyhatarozo.info/F%C5%91oldal>
- Kiss-Bitay Éva – Veres László: Nagy állatlexikon. Szalay Könyvkiadó, Kisújszállás. 2002.
- Andrea Pinnington – Caz Buckingham: Ismerd meg az éjszakai állatok hangját!. HVG-könyvek. 2018.
- Az erdő nappal és éjjel – Feltárul a természet. Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Zrt. 2012.
- <http://www.mme.hu/ovatosan-bolygassuk-rozserakasokat-vigyazzunk-sunokre-0>
- <http://www.mme.hu/baglyok-szemevel-teli-ejszaka-madarbarat-kertben>
- <https://welovebalaton.hu/cikk/2019/7/12/6-ragadozo-akik-lathatatlanul-uraljak-a-balaton-kornyekeket>